

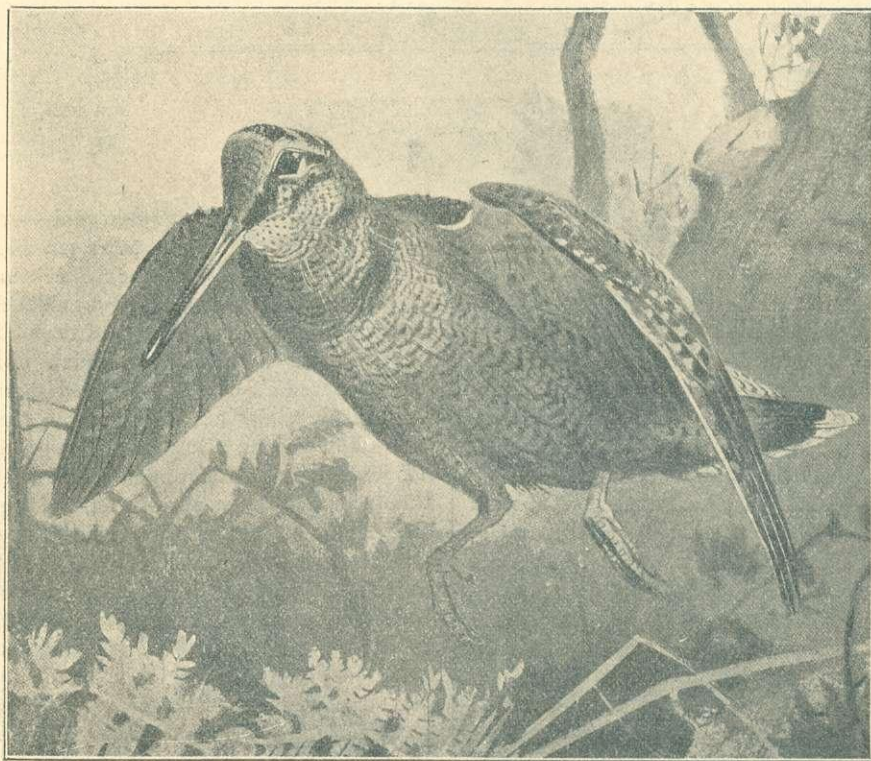
ORNYIKODÁSA.

Az erdei szalonka fészkelési viszonyairól.

Az eddigi tudományos kutatások alapján körülbelül megállapítható, hogy az erdei szalonka földrajzi elterjedési köre az Atlanti oceántól egész a Csendes tengerig terjed; a mi azonban tulajdonképeni hazáját, tehát költési övét illeti, ezt Európa északibb tájain, nevezetesen a Skandináv-félszigeten és Oroszországban kell keresnünk. Természetesen ez nem zárja ki ama tényt, hogy kedvencz hosszúcsőrű vándorunk idébb, Európa délibb tájain is ne fészkelne; sőt ellenkezőleg, W. der Mühle gróf, Brehm, Hoffmann, Diezel sat. jeles buvárok összehangzó állítása szerint Közép-Európában a költési-öv legdélibb határa a 45. és 46. szélességi fok közt látszik feküdni; így a svájci előhegyek, a tiroli és felső-olaszországi alpesek volnának a legdélibb költési helyek. Európa délkeleti részében a költési-öv legszélsőbb határa kissé messzebbre nyúlik ki dél felé, a mennyiben gróf Mühle állítása szerint az erdei szalonka szórványosan Görögország északi részében is fészkel. Megjegyzendő, hogy a mennyiben az eddigi — korántsem teljesen kimerítő és bevégzett — buvárlatok adataiból megállapítani lehet, Dél-Olaszország és Spanyolország nem képez fészkelési helyet, a mennyiben ez országokat a hosszúcsőrűek már február, vagy márczius első felében — bezárólag ugyane hó végéig, a mi kivételes — elhagyják. — Az erdei szalonka tulajdonképeni nyári hazája az Alpeseiktől északnak kezdődik. Ausztria, Magyarország, Bajorország, Württemberg és a Badeni nagyhercegségben, valamint Schwarzvaldban, a sváb-alpesen és a határos erdőborította domblánczokban már *rendes*, sőt némely vidéken *gyakori* fészkelő madár; különben is mint a többi szorgos megfigyelés adatai beigazolták, a 48. szélességi fok felett *egész Európában mindenütt fészkel* ott, a hol kiterjedtebb dombos és magasabb erdőségek terülnek el. De nyugat felé — mint a kutatások révén kiviláglott — sokkal ritkább a szalonka, mint a keleti részekben; és a gyér előfordulással — ugy látszik — lépést tart a fészkelők feltűnően csekély száma. — Az erdőben épen nem gazdag Franciaországban és Belgiumban egyike a legritkább fészkelőknek, míg ellenben a Kárpátokban *nagy számmal költ*. Általában hazánkban a *gyakoribb fészkelőhöz tartozik* s korántsem csak mint átvonuló vendég ismeretes. Nálunk való fészkelése azonban szórványos, csak egyes kiválasz-

tott vidékekre látszik kiterjeszkedni — a nagy magyar *Alföld teljes mellőzésével*, természetesen oly területekre, melyek a fészkelési terephez kötött igényeknek megfelelnek. Ebből folyólag fészkelésre leginkább hegyes vidékeket, összefüggő erdőket, *vágásokat* választanak a költési célokból visszamaradt párok, különösen az utóbbihoz vonzódva nagy előszeretettel. De a nálunk maradtak nagyobb kiterjedésű *láp-erdőkben* is megrakják fészkeiket, mint azt elég gyakran tapasztalták; minek egyébiránt okát adja az a körülmény, hogy az ily helyeken a *giliszták* legszámosabban fordulnak elő. Diezel is mondja, hogy „a költők ama helyeket keresik fel, hol a gilisztákat legszámosabban lelhetik föl, de meg elég sűrűek.“ — Magasabb hegyeinkben kétségkívül legtöbb szalonkafészkek található; de általában véve is tény az, hogy hazánkban sok oly vidék van, melyeken évről-évre, ámbár változó számban az összmennyiséget illetőleg, de mindig található költő párokat, melyek — mint tapasztaltatott — legtöbbször a vidéknek ugyanazon táján-pontján szoktak mintegy következetesen, családalapítás végett elszóródni. — Hazánkban — a szalonkákra nagyon fontos terepviszonyok és megélhetési feltételek tekintetében — kétségkívül az országot félkörben övező Kárpátok tekervényes hegylánczai és kiválóan az északnyugati Kárpátok nyújtanak nekik előnyös és keresett fészkelési helyet, hol — mint érintők — feltűnő számmal költenek is, a mennyiben a henyefenyővel bevont területek s áthatlan fenyves vágások s az azok aljában nagy mennyiségben található földi giliszta — mely mellesleg legyen megjegyezve, a legkeresettebb, úgyszólván *mellözhetlen* szalonkatáplálék — valószínűleg nagy vonzóerőt gyakorol a telepedőben levő hosszúcsőrűekre. És itt eszmelánczolatnál fogva megjegyezzük, hogy a *giliszta*, mint tápszer, mely a serdülő fiatal madaraknál is nagy szerepet játszik, — úgy látszik főleg azon tényező, mely a *hely* alkalmassága mellett főfontossággal bír a fészkelési hely megválasztásánál. Valószínűleg eme körülményre vihethető vissza talán, sőt kétségtelennek látszik, hogy tulajdonképeni költési zónájukat épen ez okon helyezik Európa északibb tájaira, a nyirkosaljú, gilisztadús rengetegek világába. — További tárgyalás alá véve az erdei szalonka költési övének kiterjedését, — minthogy én is csak ezekkel megegyezőket sorolhatnék föl a fönt általam elmondottak kiegészítéséül — egyszerűen csak idézem Hoffmann kitűnő szalonka-munkájából az idevágó részleteket az alábbiakban: »Ama, hajdan még Angliában is elterjedt nézet, hogy ott csak kevés erdei szalonka költ,

újabb megfigyelések által megdöntetett. A. G. More bebizonyította, hogy az erdei szalonka Anglia és déli Skócia majdnem minden egyes grófságában fészkel és pedig gyakrabban az északi, mint a déli tájakon; Írlandban is ismételten figyeltek meg fészkelő szalonkákat. More szerint kétséget sem szenved, hogy újabb idő óta költés czéljából Angliában több szalonka szokott maradni, mint előző években s e körülményt az erdőségek nagyobb kiterjedésének tulajdonítja, nevezetesen pedig a mind nagyobb területeken ápolt túlevelű erdőknek. T. Monk a 70-es évek közepén nagy gonddal gyűjtött adatokat Lewesben, az erdei szalonkáknak East Sussex-be (21 község) való költésére vonatkozólag s becslése szerint ott évente 150, egész 200 pár szokott fészkelni. Az angol vadászati írók ezenkívül állítják, hogy az Angliában költő és ott áttelelő erdei szalonkák nagyobb része őszkor és tavaszkor átvándorol s ez időtáiban a közeli kisebb sziget-csoportokon is (Hebridák, Shetland-szigetek) meg szokott állapodni. — Közép- és Észak-Németországban talán sehol sem hiányzik a szalonka, hol költéséhez alkalmas vidéket talál, nevezetesen kiterjedt, nem túl száraz s lehetőleg kissé dombos erdőket, különösen pedig olyanokat, melyekben széltörések, tisztások és marhalegelők váltakoznak. Ily helyeken azután évente majd kisebb, majd nagyobb számban szoktak fészkelni, a szerint a mint a helyi viszonyok kevésbé, vagy inkább kedvezőek. — Rügen-szigeten nem fészkel az erdei szalonka; de azért ott, elég csodálatosan, június végén, sok, legtöbbször fiatal (talán mind az?) szalonka szokott meg-

A „HOSSZÚCSŐRŰ VÁNDOR.”

Thorburn rajza

jelenni. Az őszi húzás Rügen-szigeten viszonylag igen jelentéktelen s mindenesetre sokkal gyöngébb, mint a tavaszi; Helgolandban pedig megfordítva az őszi húzás az élénkebb a tavaszinál. — Oroszország keleti tengervidékein a szalonka gyakran költ s az európai Oroszország északibb tájain is, egész a 65. szélességi fokig s a költési idő alatt mindenütt és nagyon el van terjedve. Skandináviában s főképen Svédországnak inkább délnek fekvő vidékein, így például Vestgotlandban az erdei szalonka meglehetősen számban fészkel, sőt még északibb vidékekre, Lapland-ba is elszáll, ott tehát átéli az északsarkai övet is. Wallengreen szerint Svédországban a legészakibb rész, hol e madarat megfigyelték, a Gellivare, 67° 20 északi szélesség alatt, ahol az, tavaszkor, május 15-ike táján szokott megjelenni. Megközelítőleg ugyanazon szélességi fok alatt figyeltek meg három erdei szalonkát F. és P. Godman angol utazók 1857-ben Bodö közelében, Norvégia nyugati partjain, melyek az esti szürkülésben dörögve húztak. Általában azonban a bérczes Norvégiában sohasem szokott oly távoli északon előfordulni a szalonka, mint Svédországban.

Grönlandban épen nem fordul elő, Islandban pedig csak igen ritkán, mint eltévedt vándor-madár. Ázsiában az erdei szalonka költési köre jóval terjedtebb s egyúttal inkább dél felé húzódik egy kissé, mint Európában, — a minek oka a nagy klimatikus eltérésben és a hegyláncoknak egészen másnemű csoportosulásában rejlik. Észak felé Ázsiában (Szibériában) úgy látszik nem terjed ki oly magasra az erdei szalonka költési öve, mint Európában, azaz a szélső határa a 60. szélességi fok; ellenben dél felé sokkal tovább terjed, mint Európában. Európában a legdélibb határ, hol az erdei szalonka rendszeren fészkelni szokott — mint már fentebb is említve volt — a 45. és 46. szélességi fok között keresendő, ellenben Ázsiában e kör határa behatol a 27. fokig, sőt talán még délibb vidékekre is. Kaukázus erdeiben, tehát a 40. 45. szélességi fok alatt, dr. Radde szerint igen sok erdei szalonka fészkel. Himalájában

pedig költ a szalonka egész 3000 méter magasságig a tenger színe fölött. Jerdon szerint (Birds of India): „a hegyi lakók (Himalájában) biztosítanak, hogy a szalonkák a hegységben a hó közelében jelentékeny számban költének. Ez időtájt láthatni őket az esti szürkülésben a magas fekvésű tisztások és erdősélek fölött meglehetősen magasságban s különféle irányban röpködni, mialatt egy hangos panaszos (!) hangot hallatnak. Hasonlót figyelt meg Valter Shervill őrnagy a Sikkin belsejében“ (Észak-indusi része a Himalájának a 27. és 28. szélességi fok között.) — Miután a fentebbiekben kedvencz hosszúcsőrű vándorunk tulajdonképeni hazáját, mint nyári tartózkodási he-

lyét (illetve költési zónáját) tüzetesebben meghatároztuk, áttérhetünk a szorosan hazánkat illető fészkelési viszonyainak részletes tárgyalására. Legfőnt elmondottakból kitűnik, hogy az erdei szalonka nem csak átvonuló vendég, de költ is nálunk. Hanem azt, hogy a költő szalonkák megmaradnak-e a vidéken, a hol családot alapítottak, a vadászati idény bekövetkeztéig, vagy pedig, ha a fiókák annyira megerősödnek, hogy a vándorlást kibírják, akkor elmennek-e nyári szokott helyeikre: azt teljes pozitívitással megállapítani nem lehet; azonban föltehető, hogy ha már költésre valahol megállapodtak, onnét nem távoznak el (?), legfőlebb a nyár melege elől a hidegebb, hegyes oldalakat keresik fel. — Z. H. F. közlése szerint (Vadászlap), a szalonka-család szeptemberig, az őszi vándorlás közeledtéig, együtt marad. És ezt tapasztalásból tudja. Ugyanis — mint elbeszéli — az ismert fészkekben talált fiatal szalonka-nemzedéket augusztus elején, rendszeren már lombos vágások közelében levő, 60—70 holdnyi vegyes ültetvényekben s pedig mindig családonként találta; s ha a fiatalokat első találkozáskor lövésre elég erőseknek nem tartotta, 8—10 nap múlva

ugyanama tájon biztos eredménnyel kereshette fel ismét őket. A fiatal szalonkák — megjegyzi említett megfigyelő — augusztus elején a foglyászat kezdetével, ha kifestve is, de kinőve nincsenek s a sárszalonkánál nem nagyobbak,*) növéjük azonban gyors lehet, mert augusztus vége felé akkorák, mint az öregek s a helyet már nem tartják meg; ilyenkor egyes példányokkal is csak ritkán találkozhatott, miből igen helyesen azt következtetheti, hogy az öregek kinőtt fiakat elhagyván, azokat saját farsukra bízzák. — Az erdei szalonka költését tovább szellőztetve — igaz ugyan, hogy elszórtan igazi hazájuktól távol fekvő területeken is található szalonka-fészkek, így hazánkban is; mindamellett az nem szenvedhet kétséget, hogy az erdei szalonka valódi költési zónája észak. Hogy ennek dacára égüvünk alatt, illetve nálunk is alapítanak családi tűzhelyet, anrak megvan a maga fontos, de egyszemind igen természetes oka, voltaképen egy *kényszerítő* körülmény, mely

*) Ezek valószínűleg a második költésből valók voltak.

azonban a természet törvényeiben gyökeredzik. Ugyanis ama szalonkánál, melyek idébb, vagyis Európa délibb tájain, illetve hazánkban költenek, tölvonulásuk alkalmával korábban jelentkezik a fajtartási ösztönzet; ennek az ösztönzetnek azután eleget téve, a *rendes időnél előbb párosodnak*, minek folytán, igen természetesen, utalva vannak a családalapításra, a dolog természetes rendjéhez képest: *kényszerülve*, fészkeknek a szokott időnél előbb s igazi hazájától távol való megrakására — mint azt *Diezel* is kiéjti kiténő munkájában. S ez a megokolás nem csak a legdélibb tájakon költőkre, de a hazánkban fészkelő szalonkákra vonatkozólag is, tehát általában véve is áll, nem véve ki a *közönséges sárszalonkát*, de sőt a nagy faj *szélkiáltót* sem, mely madarak — épen mint kedvencz hosszúcsőrű verdégünk — csak a szaporítási kényszernek hódolnak akkor, midőn nálunk, igazi hazájuktól távol, a fajtartási ösztérek eleget téve, családi tűzhely alapításához látnak.

(Folyt. köv.)

Lakatos Károly.

VADÁSZAT.

Az idei berlini agancskiállításról.

A németek ez évi agancskiállítására január 27-én nyílt meg és február 14-én záródott.

Az idén nem érte a kiállítást az a szerencse, hogy a császár jelenlétében nyilhasson meg, mivel a felséges vadászúr a megnyitás idejét Angliában volt kénytelen tölteni.

A kiállításon az agancsok a következőképen lettek osztályozva:

1. Németországi szarvasagancsok.
2. Németek által külföldön elejtett szarvasok agancsai.
3. Németországi dámlapátok.
4. Német vadászok által külföldön szerzett dámlapátok.
5. Németországi zergekampók.
6. Német vadászok által külföldön lőtt zergék kampói.
7. Németországi őzagancsok.
8. Német vadászok által külföldön lőtt őzek agancsai.
9. Jávorlapátok.
10. Vegyesek.

A 286 darab szarvasagancs közül díjazva lett 62. Az első díjat nyerte *Pless* herceg 1900. szeptember 11-én felső Porosz-Sziléziában elejtett 20-asa, mely nálunk is méltó feltűnést keltett volna, amennyiben a rózsza körmérete 27 cm., az ág körmérete a rózsza felett 21 cm., az agancsszárak hossza 121 cm., az agancsszárak szétágazása pedig 136 cm. Az egyik első díjat a *Vilmos* császár által szeptember 27-én terítékre hozott páratlan 24-es nyerte az ő híres rominteni területéről. Külföldről csak Magyarország volt számbavehetően képviselve. *Ratibor* herceg egy 16-os és egy 14-essel nyert díjat, azonkívül még két magyarországi szarvas díjaztatott.

A 76 dámlapát közül 14 nyert díjat; köztük egy magyarországit is kitüntettek.

Az őzagancsok, melyek a kiállításra küldettek általában elég jó minőségűek voltak s összesen 69 díjaztatott; a legtöbb díjat a pommerániak vitték el. *Magyarországból* csupán egy volt kiállítva, még pedig *Koburg Fülöp* herceg vadászterületéről.

Az 55 zergekampó közül csak 13 volt németországi, de valami feltűnő szép példány alig akadt köztük.

Jávorlapát csupán 5 volt kiállítva, melyek közül 3 Norvégiából került.

A kiállítás díszét nagyon emelte a külföldről s részint a tengerentúli országokból került szebbnél-szebben preparált érdekes állatok sokasága. Ezek között méltó feltűnést keltett egy Erdélyből került barna medvebőr, melynek viselője állítólag 208 kilót nyomott. A bejárattal szemben egy óriási kiömlött gorilla vonta magára a közfigyelmet, míg *Schillings* afrikai utazó keletafrikai kiállítása maga egy egész külön termet foglalt el.

I.

Az apróvad befogása s kamarákban való átteleltetése.

(Folytatása és vége)

A imént leírt teletetőkön kívül még nagy, világos és szelős kamarákat és istállókat is fel lehet használni a foglyok teletetési céljára. Az ily helységeket azonban használat előtt megteleltetés előtt kell készíteni, t. i. elsőbbsen is ponyvaményezettel (2 vagy 3 méter magasban) látjuk el, hogy a föl-röppenő foglyok magukat össze ne verjék; majd kihomokozzuk a padozatot 7—8 cm. vastag homokréteggel, a sarkokban pedig faagakból és fenyőgalyakból búvóhelyeket készítünk. — A mi az etetés üzemét illeti, a szabadban levő nyitott kamaráknál szabályul veendő, hogy addig, amíg a nagy havazások be nem állanak s a foglyoknak nyújtott eledelt a hó gyorsan el nem lepi, minden táplálék a kifutóban szórandó. Minthogy pedig a fogly folyton kotorász, úgy a kamarában, mint az udvarban rendes tápszerén kívül lazán összekötött s félig kicsépeelt buzakévéket, félig érett kölescsomókat, czirok-czímert és töre-